

громади самостійно фінансуватимуть свою бюджетну сферу. З огляду на слабкість економічної бази більшої частини сільської місцевості, робити це непросто, розраховуючи переважно на субвенції з державного бюджету. Інакше не буде змоги утримувати місцеві школи, акушерські пункти, бібліотеки тощо, а це загроза занепаду сільської місцевості.

Деякі проблеми створення ОТГ зумовлені якраз структурою сільського самоврядування, зокрема, відсутністю в сільській місцевості значних за людністю й соціально-інфраструктурним потенціалом сільських поселень, що особливо характерно для північних поліських та лівобережних лісостепових районів. В таких умовах часто ставиться питання про ототожнення ОТГ з адміністративним районом, а це призведе до збільшення відстаней до центра громади, що за відсутності ефективного транспортного сполучення може негативно позначитися на життєдіяльності мешканців віддалених поселень. Тому, враховуючи такі негативні передумови, ототожнення ОТГ та адміністративних районів доцільно уникати, а формувати нові центри навіть з відносно невеликих поселень, цілеспрямовано зміцнюючи їхній інфраструктурний та економічний потенціали через створення комунальних підприємств, будівництво нових шляхів сполучення. Такий підхід і загалом сприятиме збереженню мережі сільського розселення. Важливо усвідомити, що мережа сільських поселень – це частина сукупного потенціалу держави, а тому реформа місцевого самоврядування не повинна призвести до його послаблення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Демографічний щорічник «Населення України» за 2018 рік. К.: Державна служба статистики України, 2019. – 138 с.
2. Дністрянський М. С. Україна в політико-географічному вимірі. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2000. – 310 с.
3. Україна. Число адміністративно-територіальних одиниць [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://static.rada.gov.ua/zakon/new/NEWSAIT/ADM/zmist.html>.

*Кіндратець Олена Миколаївна, доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології
Запорізького національного університету*

ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

У високорозвинених демократичних країнах, країнах-членах ЄС одним з видів політики є політика вирівнювання соціально-

економічного розвитку регіонів. Вона вимагає значного фінансування, однак, ці витрати виправдані, оскільки сприяють створенню умов для сталого розвитку. Навіть найбільш економічно розвинуті країни ЄС мають регіони, які є більш відсталими від інших регіонів країни. Так, за статистикою 16,4 відсотка німців проживає в регіонах з серйозними структурними проблемами: великий муніципальний борг, серйозні недоліки в локальній інфраструктурі, менші перспективи зайнятості та доходу, високий ризик бідності для дітей та людей похилого віку. Внутрішня міграція посилює диспропорції в розвитку регіонів. Виїзд з периферійних районів означає додаткову проблему, оскільки переїжджають до регіонів більш економічно розвинутих, з привабливими ринками праці в основному добре підготовлені молоді люди [1, с.16]. Для розв'язання цих проблем пропонуються різні заходи: від вдосконалення структури сільського господарства до підвищення активності, участі громадськості, самоорганізації тих, хто проживає в таких регіонах, оскільки активна громадянська позиція, участь у розв'язанні проблем територій згуртовує людей, вони починають бачити перспективи. Вважається, що забезпечити умови для просторової та соціальної згуртованості має федеральний уряд. Це означає, що проблеми менш розвинених регіонів є проблемами не лише суб'єктів федерації, але всієї країни й вирішуватися вони мають не тільки урядами земель, а й федеральним урядом. Це питання стоїть нині в Німеччині на політичному порядку денному.

Можливості вирівнювання розвитку регіонів в Україні, звичайно, менші ніж в Німеччині. Деякі регіони змогли самостійно за час незалежності України перетворитися з дотаційних на регіони, які не потребують дотацій з державного бюджету. Децентралізація теж має сприяти розв'язанню цих проблем. Однак, і нині багато адміністративно-територіальних одиниць потребують «опікунської» підтримки з боку держави. Ця допомога має бути не тільки фінансовою, але і консультативною. Слід враховувати те, що для значної частини населення України характерна патерналістська культура, а це означає, що часто члени громади не знають, не вміють, не мають навичок організації життя спільноти, визначення пріоритетних завдань, на вирішення яких мають бути в першу чергу виділені кошти з місцевих бюджетів.

В Україні такі «природні» адміністративно-територіальні одиниці, як села, потребують особливої уваги та підтримки з боку держави. Сільські жителі за часів авторитарного режиму зазнали утисків, репресій, що не могло не позначитися на їх свідомості та поведінці. Нині проблема сіл, сільського населення мала б вирішуватися

комплексно. Однак, часто розробляючи політику в якійсь одній сфері життя не враховуються наслідки її в інших сферах. Наприклад, нині почалася «боротьба» з малокомплектними школами з метою економії бюджетних коштів на освіту, покращення її якості. Планується створення у кожній об'єднаній територіальній громаді своєї опорної школи, куди підвозилися б діти з сіл. Нині в Україні близько тисячі малокомплектних сіл. Закриття цих сільських шкіл (чи окремих класів) роблять села ще менш привабливими для проживання молодих сімей з дітьми, ніж вони були до цього. З часом це приведе до зникнення багатьох українських сіл. Саме такими можуть бути соціальні наслідки цих реформ. У часи Радянського Союзу подібна політика вже проводилася - створювалися «центральні садиби», куди переводилися школи, магазини тощо з «неперспективних» сіл) і вона привела до масової «втечі» молодого сільського населення в міста. Сьогодні це може привести до ще більшої міграції в інші країни, де вже зараз багато українців сезонно працює в сільському господарстві. Інша проблема полягає в тому, що нерівномірне розселення населення нашої держави може привести до запусіння величезних територій. У ЄС малозаселені регіони отримують фінансову підтримку і вона є гарантованою. Метою такої політики є не тільки вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів, але і їх відродження.

Багато хто вважає, що нині соціально-демографічна ситуація в Україні на селі набула загрозливого характеру. Закриття шкіл її тільки погіршить. Чи ж існують альтернативні способи розв'язання проблем малокомплектних шкіл? Так, вони існують. Деякі способи вже використовувалися в Україні та використовуються в інших країнах. У Польщі, наприклад, органам фінансування та управління освітою пропонується встановити норми ставок залежно від числа кількості учнів. При працевлаштуванні більшої кількості вчителів від норми гмінам пропонується доплачувати їм зі своїх бюджетів[2]. У Норвегії половина малокомплектних шкіл займається по системі об'єднаних класів.

У багатьох країнах намагаються зупинити скорочення сільського населення, і як наслідок виникнення малокомплектних шкіл, шляхом створення додаткових робочих місць не тільки в сільському господарстві, переробній промисловості, але і, наприклад, у сфері «зеленого» туризму, оскільки основними причинами зменшення народжуваності в селах є відсутність зайнятості та низькі доходи сільського населення. Комплексне розв'язання соціально-економічних проблем сільських територій залежить, в першу чергу, від держави.

Список використаних джерел та літератури:

1. Fink P., Hennicke M. Ungleiches Deutschland. Sozioökonomischer Disparitätenbericht. FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG, 2019, 28 s.
2. Бабяж М. Сельская школа в Польше: история и современность»: монографія. Перевод с польского: Бюро переводов «Inter-Text». Брест: Академия, 2006. 104 с.

*Наумкіна Світлана Михайлівна,
доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри,
Маслов Юрій Костянтинович, доктор політичних наук, професор,
кафедра політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (м. Одеса)*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВОЇ ЕЛЕМЕНТ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВЛАДИ

Політичні події останніх років в Україні значно активізували питання про способи зміни влади та її реформування. Революція як шлях кардинальних трансформацій, як відомо, призводить до масштабних, однак тяжких перетворень. Тому знову гостро постає питання про пошук іншого, більш цивілізованого шляху політичних трансформацій. Одним з таких шляхів є процес реформування.

У сучасному світі реформи визнаються найкращим шляхом прогресивного розвитку суспільства. Усі реформи, незалежно від того, в яких умовах та країнах застосовуються, мають щонайменше два аспекти свого прояву, дослідження яких дозволяє їх порівнювати, знаходити спільне та відмінне, а отже, формулює певні правила їх проведення, додержання яких з боку реформаторів може призвести до бажаного успіху, або нехтування якими спричинить крах навіть самої ідеальної за змістом реформи. Цими аспектами є сутність реформ як специфічної форми перетворень суспільних відносин і технологія проведення реформ. Все інше індивідуальне і неповторне, а тому має лише враховуватися при задумі реформ, виборі форми прояву їх сутності та організаційному наповненні технології проведення реформ.

Політична реформа трактується як перетворення, зміна, перестрій політичного життя суспільства (відносин, порядків, інститутів, установ), що здійснюються без зміни основ існуючого ладу. При цьому політичне життя розуміється як одна з основних сфер суспільного життя, що включає, зокрема, державу та її установи. За такого широкого розуміння політичних реформ державно-управлінські реформи виступають їх складовою частиною.